

Mijn kind met lees- problemen of dyslexie

OP DE BASISCHOOL

Deze leidraad voor ouders is ontwikkeld door Oudervereniging Balans, in opdracht van het Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie.

Uitgave augustus 2019

www.balansdigitaal.nl
www.dyslexiecentraal.nl

Deze leidraad is tot stand gekomen met een subsidie van het **Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie**. Dit programma moet scholen beter in staat stellen om leesproblemen, dyslexie en laaggeletterdheid te aan te pakken. Dit in samenwerking met ouders, zorgverleners, besturen, samenwerkingsverbanden en de betrokken beleidsorganen.

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft voor het Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie de subsidie verstrekt.

Meer over het Stimuleringsprogramma kun je lezen op www.dyslexiecentraal.nl

Oudervereniging Balans is partner in het Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie en heeft deze leidraad ontwikkeld. Met deze brochure willen we ouders informeren over de aanpak van leesproblemen en dyslexie. De brochure geeft ouders handvatten voor de ondersteuning die je je kind kunt geven en voor het communiceren en samenwerken met school en professionals.

Oudervereniging Balans zet zich in voor het versterken van de positie van ouders van kinderen en jongeren met ontwikkelingsproblemen bij leren en/of gedrag. Dit doet Balans door uitwisseling van kennis en ervaringen tussen ouders, onderwijs- en zorgprofessionals en wetenschap.

Meer informatie over Oudervereniging Balans vind je op www.balansdigitaal.nl

BALANS

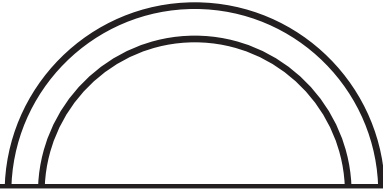
Projectleider: Joli Luijckx **Tekst:** Miriam de Heer **Redactie:** Karin Horvat **Vormgeving:** Jurgen Breeman

Met dank voor het meelesen en de feedback aan: Evelien Krikhaar, Ria Kleijnen, Christel Dood, Marzenka Rolak, Jos Smeets, Petra Beuk, Marlie Albertz en Myrthe, Marijse Pel

augustus 2019

Inhoud

- 0 Inleiding 7
- 1 Problemen met lezen en spellen 9
- 2 Leesproblemen en extra ondersteuning 15
- 3 Diagnose dyslexie 21
- 4 Mijn kind met dyslexie 29
- 5 Hoe kan de school helpen bij dyslexie 33
- 6 Communiceren met school 37
- 7 Omgaan met dyslexie in groep 5 - 8 41
- 8 Op zoek naar leerstrategieën en hulpmiddelen 47
- 9 Ik heb dyslexie - leerlingen aan het woord 53
- 10 Remedial teaching, behandeling en coaching 61
- 11 Naar de middelbare school 67
- 12 Afsluiting 73

De groene kaders in deze brochure: praktische tips

In deze leidraad spreken we je als ouder of verzorger aan met 'je'. Je mag daar ook 'u' voor lezen, als u dat prettiger vindt. Voor de leesbaarheid spreken we steeds van ouders, daar bedoelen we zeker ook verzorgers mee.

Je kind met dyslexie noemen we 'hij'. Dat leest gemakkelijker dan hij/zij. Ook hebben jongens vaker dyslexie dan meisjes.

De leerkracht van je kind noemen we 'zij'. Dat zijn vaker vrouwen dan mannen.

In de groene kaders vind je praktische tips en voorbeelden bij de tekst.

6

Opmerking: in deze printvriendelijke versie worden de 'groene kaders' weergegeven in zwart-wit. De versie met gekleurde kaders kun je inzien op www.balansdigitaal.nl. Verder is er een gedrukte brochure gemaakt van deze leidraad. Deze is verkrijgbaar tijdens de bijeenkomsten in de Balans Dyslexietour (2019/2020).

Inleiding

Deze brochure gaat over leerlingen met lees- en spellingproblemen en dyslexie op de basisschool. De brochure is bedoeld voor de ouders of verzorgers.

Aan de orde komen de volgende vragen:

- Wat zijn lees- en spellingproblemen?
- Wat is dyslexie?
- Hoe weet je of je kind dyslexie heeft?
- Wat betekent dyslexie voor je kind en voor jou?
- Hoe ondersteunt de school leerlingen met dyslexie?
- Hoe communiceer je met school over je kind?
- Hoe ga je in groep 5 – 8 om met je kind met dyslexie?
- Hoe vind je oplossingen om je kind te helpen met lezen, spellen en leren?
- Hoe kun je extra hulp en ondersteuning inschakelen voor je kind?
- Hoe kies je een middelbare school voor je kind met dyslexie?

In deze brochure vind je eerste antwoorden op deze vragen. Misschien roepen deze antwoorden nieuwe vragen bij je op, of wil je nog veel meer weten. Daarvoor vind je aanknopingspunten in de kaders.

Een kind met lees- en spellingproblemen en dyslexie heeft meer ondersteuning nodig. In deze brochure vind je handvatten voor de ondersteuning die je je kind kunt geven, bij het leren en bij het communiceren met school.

MEER WETEN?

De rode kaders in deze brochure: 'Meer weten over'

In de rode kaders vind je verwijzingen naar boeken, brochures en websites. Daarin vind je meer informatie over de behandelde onderwerpen. Je kunt zo ook actuele informatie opzoeken, want er zijn altijd nieuwe ontwikkelingen en de regels kunnen veranderen.

Over alle onderwerpen vind je actuele en betrouwbare informatie op deze websites:

- www.dyslexiecentraal.nl
- www.balansdigitaal.nl

Voor uitgebreide informatie over dyslexie en over wat je als ouder kunt doen, kun je dit boek lezen: **Dyslexie en leesproblemen** van Arga Paternotte en Nikki Oostewechel uit de serie Kinderpsychologie in praktijk (Lannoo Campus, 2015).

Uitgebreide informatie over wat de school voor leerlingen met leesproblemen en dyslexie kan en moet doen, lees je in de **Protocolen Leesproblemen en Dyslexie**, geschreven door Martine Gijsel en anderen en uitgegeven door het Expertisecentrum Nederlands. Er zijn protocollen voor groep 1-2; groep 3; groep 4; groep 5-8 en het speciaal basisonderwijs. De protocollen vind je ook op www.dyslexiecentraal.nl.

Opmerking: in deze printvriendelijke versie worden de 'rode kaders' weergegeven in zwart-wit. De versie met gekleurde kaders kun je inzien op www.balansdigitaal.nl. Verder is er een gedrukte brochure gemaakt van deze leidraad. Deze is verkrijgbaar tijdens de bijeenkomsten in de Balans Dyslexietour (2019/2020).

1

9

Problemen met lezen en spellen

Lezen en spellen zijn belangrijke vaardigheden in onze maatschappij. Kinderen moeten goed en vlot kunnen lezen om onderwijs te volgen. Als jongere en volwassene moet je goed kunnen lezen en kunnen schrijven om zelfstandig te kunnen functioneren. Mensen die dat niet kunnen, noemen we 'laaggeletterd'. Voor laaggeletterdheid bestaan verschillende oorzaken. Ernstige dyslexie is een van de mogelijke oorzaken. Met een goede aanpak van leesproblemen en dyslexie is dit vaak goed te voorkomen.

Jongeren en volwassenen die laaggeletterd zijn hebben bijvoorbeeld moeite met:

- formulieren invullen
- straatnaamborden lezen, reizen met openbaar vervoer
- voorlezen aan hun kinderen en kleinkinderen
- pinnen en digitaal betalen
- werken met de computer, solliciteren
- begrijpen van informatie over gezondheid en zorg

Leren lezen en schrijven van peuter tot en met groep 8

Leren lezen en schrijven begint al voordat kinderen naar de basisschool gaan. Het begint als ze leren dat er een verband is tussen de gesproken taal en de geschreven taal, zoals bijvoorbeeld in prentenboeken of op etiketten.

Van groep 1 tot en met groep 8 wordt op de basisschool gewerkt aan het leren lezen, spellen en schrijven. Het doel is, dat kinderen geschreven woorden steeds sneller herkennen. Het lezen wordt geautomatiseerd¹, dat betekent dat het vanzelf lijkt te gaan. Het kind hoeft er niet meer over na te denken. Het gaat ook steeds vloeiender, het kind leest met het juiste tempo en met de juiste klemtonen, en het begrijpt wat het leest.

Bij het leren spellen en schrijven leren kinderen de juiste spellingregels toe te passen. Ze leren ook om schrijf- en spellingfouten die ze zelf maken te herkennen. Ook deze kennis wordt geautomatiseerd.

Niet bij alle kinderen gaat dit leerproces even makkelijk. Voor de één gaat het als vanzelf. Het komt soms voor dat een kind met interesse en aanleg voor lezen dit leert door te oefenen met wat hij tegenkomt; voorleesboeken, het etiket van de hagelslag en borden op straat. Maar er zijn ook veel kinderen die veel meer nodig hebben om goed te leren lezen en spellen.

1

Automatiseren betekent dat je iets leert en daarna vanzelf doet, zonder nadenken. Zoals je bij het fietsen niet hoeft na te denken over wat je benen doen, zodat je op het verkeer kunt letten. En dat je op een nieuwe fiets ook gewoon weer wegfiets. Of als je een jaar niet gefietst hebt. Kinderen met dyslexie hebben moeite met het automatiseren van taalregels.

Als een kind goed onderwijs krijgt en toch moeite heeft met lezen en spellen, heeft het leesproblemen. Dan hoort de school extra met het kind te oefenen, in de klas of met een remedial teacher². Als dat niet voldoende helpt, kan er sprake zijn van dyslexie.

Dyslexie betekent dat een kind moeite heeft met technisch lezen³, met spelling of met allebei. Dat heeft meestal gevolgen voor begrijpend lezen⁴ en schrijven. Als het een kind heel veel moeite en tijd kost om te weten wat ergens staat, heeft hij minder energie en tijd over om de tekst te begrijpen. Daarom is het belangrijk dat kinderen vlot leren lezen, eventueel met hulpmiddelen zoals een tekstverwerkingsprogramma met spellingcontrole of speciale dyslexieprogramma's.

Ook moeite met spelling maakt dat een kind meer energie en tijd besteedt aan het schrijven. Daardoor kan hij minder energie en tijd besteden aan denken over wat hij opschrijft. Als hij zelf moeilijk kan teruglezen wat hij geschreven heeft, bijvoorbeeld doordat er veel doorhalingen en fouten in de tekst staan, is het nog moeilijker. Daarom is het belangrijk dat kinderen zo goed mogelijk leren schrijven. Ze kunnen daarbij ook hulpmiddelen gebruiken.

Andere oorzaken van leesproblemen

Niet elk kind met hardnekkige leesproblemen heeft dyslexie. Er zijn ook andere oorzaken mogelijk. Het is belangrijk om te onderzoeken of deze oorzaken een rol spelen, voordat je met zekerheid kunt zeggen dat je kind dyslexie heeft. Mogelijke oorzaken kunnen zijn:

- Je kind heeft problemen met zien. Bij twijfel hierover, kan de oogarts vaststellen of dit inderdaad zo is.
- Het kind heeft problemen waardoor hij zich niet goed kan concentreren. Dat kunnen ontwikkelingsproblemen zijn, zoals adhd of autisme. Het kunnen ook sociale problemen zijn, zoals gepest worden of problemen thuis.
- Het leesonderwijs op school is niet goed genoeg voor kinderen die moeilijker leren lezen. Als er in een klas erg veel kinderen met leesproblemen zijn, zou het leesonderwijs de oorzaak kunnen zijn. Je kunt hierover in gesprek gaan met de schoolleiding of de oudervertegenwoordiging⁵. In de **Protocollen Leesproblemen en Dyslexie** kun je nalezen wat goed leesonderwijs inhoudt.

2

Een remedial teacher (RT'er) helpt leerlingen met leerproblemen. Samen met de RT'er oefent de leerling extra. De RT'er helpt ook met zoeken naar de juiste aanpak om te leren.

3

Technisch lezen betekent: letters kunnen koppelen aan klanken.

4

Begrijpend lezen betekent: begrijpen wat de geschreven tekst betekent.

5

Elke school heeft een medezeggenschapsraad, waarin ook een oudervertegenwoordiging zit. Je kunt de namen en contactgegevens vinden in de schoolgids of op de website van de school.

Oorzaken van dyslexie

Dyslexie is een stoornis in het lezen en de spelling. Verwerkingsproblemen in de hersenen zijn de oorzaak. Deze processen staan los van de intelligentie en andere eigenschappen van het kind. Dyslexie komt voor bij kinderen met alle intelligentieniveaus.

Het is nog niet precies duidelijk wat de oorzaak is van de verwerkingsproblemen in de hersenen. Wel weten we dat er een erfelijke aanleg voor dyslexie kan zijn. Dat betekent dat een ouder met dyslexie een grotere kans heeft om kinderen met dyslexie te krijgen. Maar ook ouders zonder dyslexie kunnen een kind met dyslexie krijgen.

MEER
WETEN?

Meer weten over laaggeletterdheid

De Stichting Lezen & Schrijven heeft als doel om laaggeletterdheid te voorkomen en te verminderen. Op www.lezenenschrijven.nl vind je informatie over de oorzaken en gevolgen van laaggeletterdheid. Op deze website staat ook veel informatie over hoe laaggeletterden kunnen leren lezen en schrijven en hoe anderen daarbij kunnen helpen.

TIPS

Praktische tips bij leesproblemen

De school is verantwoordelijk voor het lees- en spellingonderwijs en heeft ook zorgplicht.

Als ouders kun je je kind bij leesproblemen helpen door:

- hem te stimuleren om te lezen
- hem te belonen als hij zijn best doet
- hem voor te lezen
- aan zijn taalontwikkeling te werken, door met hem te praten en samen activiteiten te ondernemen waarbij taal en woordenschat een rol spelen
- hem te accepteren en te waarderen zoals hij is

Als blijkt dat je kind meer moeite heeft met leren lezen en spelling dan de meeste kinderen, kan de leerkracht je vragen om ook thuis met hem te oefenen. Het is belangrijk dat je oefent op een manier die je kind aantrekkelijk vindt. Je oefent niet alleen het technisch lezen met hem, maar je leert hem ook om lezen 'leuk' te vinden.

Je kunt oefenen met je kind door:

- samen met hem te lezen, ieder een stukje
- spelletjes met woorden te doen, bijvoorbeeld via internet
- opdrachten van school samen te doen
- samen luisterboeken te luisteren

In de openbare bibliotheek werken mensen die veel weten over lezen en over boeken voor kinderen met leesproblemen en dyslexie. Op het Makkelijk Lezen Plein in de bibliotheek vind je boeken die geschikt zijn voor kinderen die leesproblemen hebben. Je kunt in de bibliotheek altijd gratis gebruikmaken van de materialen. Voor kinderen is een abonnement om boeken, tijdschriften, e-books en luisterboeken te lenen gratis.

Ook via de Bibliotheekservice Passend Lezen kun je luisterboeken lenen. Deze service is bestemd voor iedereen met een leesbeperking. Meer informatie vind je op www.passendlezen.nl.

2

15

Leesproblemen en extra ondersteuning

6

Zorgspecialist: Elke school heeft een Intern Begeleider (IB'er) die leerkrachten en ouders helpt met hulpvragen over kinderen. Sommige scholen hebben een Remedial Teacher, die kinderen met leerproblemen ondersteunt. Op scholen voor speciaal onderwijs of bij een schoolkoepel (samenwerkingsverband) kunnen nog meer zorgspecialisten werken, zoals bijvoorbeeld een logopedist of pedagoog.

Op de basisschool krijgt je kind regelmatig een toets over lezen en schrijven. Deze toetsen zijn niet bedoeld om te weten of je kind zijn best heeft gedaan, maar om te weten of het voldoende geleerd heeft. Door regelmatig alle kinderen dezelfde toetsen af te nemen, kan de school vergelijken:

- wat je kind geleerd heeft in vergelijking met andere kinderen
- wat je kind sinds het vorige toetsmoment heeft geleerd

Het worden dan ook 'voortgangstoetsen' of 'leerlingvolgtoetsen' genoemd.

Deze toetsen worden gebruikt om kinderen die veel moeite hebben met lezen te herkennen. Het kan natuurlijk ook zijn dat het thuis opvalt dat je kind meer moeite heeft met lezen dan bijvoorbeeld zijn broers en zussen of vriendjes. Ook kan het de leerkracht opvallen dat een kind meer moeite heeft dan andere kinderen in de klas.

Kinderen die aan het eind van groep 2 te laag scoren op de voortgangstoetsen, krijgen al direct in groep 3 extra ondersteuning bij het leren lezen en de spelling. Dit geldt voor ongeveer een kwart van de kinderen. Deze ondersteuning bestaat uit extra instructie en oefenen in de klas. Bij andere kinderen blijkt pas later uit de toetsen dat het leren lezen en spellen minder vlot gaat. Ook deze kinderen krijgen extra ondersteuning. Bij de meeste kinderen helpt deze extra ondersteuning voldoende. Je kunt de leerkracht vragen hoe dit in de klas van jouw kind geregeld is.

Ongeveer 1 op de 10 kinderen heeft ook aan de extra ondersteuning niet genoeg. De leerkracht of zorgspecialist⁶ van de school zal deze kinderen individueel begeleiden.

De zorgspecialist spreekt samen met de groepsleerkracht af hoe het kind het beste geholpen kan worden. Deze hulp is extra, dat betekent dat je kind tot een uur per week extra les krijgt. De leerkracht en de zorgspecialist kunnen daarnaast ook aan de ouders vragen om thuis extra te oefenen.

Een deel van de kinderen die naast het gewone onderwijs extra lees- en spellingonderwijs krijgen, gaat nog niet genoeg vooruit. Dit zijn de kinderen die mogelijk dyslexie hebben.

TIPS

Signalen herkennen

Signalen dat je kind leesproblemen heeft, kunnen bijvoorbeeld zijn:

- Je kind vermijdt lezen en schrijven.
- Je kind heeft moeite met rijmen, liedjes en namen onthouden.
- Je kind heeft moeite om de juiste woorden te vinden.
- Je kind gaat niet meer met plezier naar school.
- Je kind heeft vaak hoofdpijn of buikpijn.
- Je kind zegt dat hij zich 'dom' voelt in vergelijking met zijn vriendjes.

Loopt je kind achter op de andere kinderen in de klas met lezen en schrijven? Je kunt dan bijvoorbeeld van de leerkracht horen dat je kind een jaar achterloopt. Dat betekent niet dat hij het afgelopen jaar niet geleerd heeft. Het betekent dat hij in de tijd dat hij op school zit, net zo veel heeft geleerd als kinderen gemiddeld een jaar eerder al kunnen. Het gemiddelde kind bestaat niet! Het is alleen een maat om te kunnen vergelijken.

Misvattingen over dyslexie

Wist je dat?

- In spiegelbeeld blijven schrijven is geen aanwijzing voor dyslexie.
- Linkshandige kinderen hebben net zo vaak dyslexie als rechtshandige kinderen.
- Dyslexie heeft niets te maken met hoe de ogen werken. Er zijn wel onderzoeken waaruit blijkt dat kinderen met dyslexie andere oogbewegingen maken dan kinderen zonder dyslexie. Deze oogbewegingen zijn een gevolg van de dyslexie, niet de oorzaak. Van een speciale bril gaat de dyslexie dan ook niet over.
- Dyslexie heeft niets te maken met de oog-handcoördinatie. Kinderen met dyslexie hebben niet vaker problemen met de oog-handcoördinatie dan andere kinderen.
- Er zijn geen aanwijzingen dat 'beelddenken' een oorzaak van dyslexie is. Voordat kinderen taal hebben om in te denken, denken ze in beelden en gebeurtenissen. Dit heeft met de ontwikkeling van de taal- en/of informatieverwerking niets te maken. Kinderen met dyslexie kunnen beelden en gebeurtenissen gebruiken als een manier om hun leesproblemen te compenseren. Maar het is geen goed idee om ze dit aan te leren voordat ze zo goed mogelijk hebben leren lezen en schrijven.

TIPS

Extra oefenen

In het vorige hoofdstuk hebben we al beschreven hoe je kunt oefenen met je kind. Houd in de gaten dat het belangrijk is dat je kind plezier heeft in het oefenen. Het is ook goed om te weten dat je beter 3 x 10 minuten kunt oefenen dan 1 x een half uur.

Laat de leerkracht en zorgspecialist met je kind bespreken waarom thuis extra oefenen voor hem belangrijk is.

Beloon je kind voor zijn inspanningen, niet voor de resultaten. Spreek bijvoorbeeld af dat jullie na 10 minuten lezen samen iets gaan doen dat je kind graag wil.

Wijs je kind alleen op fouten als dat onderdeel van de oefening is.

Gebruik gewone situaties om te oefenen, maak bijvoorbeeld samen met je kind een boodschappenlijstje of schrijf samen een kaart aan oma.

Houd in de gaten dat oefenen niet in de plaats komt van andere dingen die belangrijk zijn voor de ontwikkeling van je kind, zoals spelen, buiten spelen, sporten, creatief bezig zijn en sociale activiteiten.

Blijf in gesprek met de leerkracht. Samenwerken is belangrijk. Vertel de leerkracht hoe het kind de leesproblemen of dyslexie beleeft. Kinderen laten in de klas niet altijd merken als ze er veel moeite mee hebben om 'anders' te zijn, of als ze zich 'dom' voelen omdat ze lezen veel moeilijker vinden dan de anderen. Leren lezen en schrijven is belangrijk. De sociale en emotionele ontwikkeling van je kind is óók belangrijk!

3

21

Diagnose dyslexie

De diagnose dyslexie kan pas gesteld worden, als vastgesteld is:

- dat het kind op school lees- en spellingonderwijs van voldoende kwaliteit gehad heeft
- dat het kind ondanks extra oefenen niet genoeg vooruit gaat bij het lezen en spellen

7

Gekwalificeerde deskundige:

Dit is een deskundige die een officiële en geregistreerde bevoegdheid heeft voor het diagnosticeren van dyslexie.

Deze deskundige is in elk geval afgestudeerd psycholoog of orthopedagoog.

8

De gemeente betekent: de gemeente waar je kind is ingeschreven. Dit kan een andere gemeente zijn dan waar de school staat.

Om de diagnose dyslexie te stellen, moet onderzoek gedaan worden door een gekwalificeerde⁷ deskundige. Voor kinderen tot 13 jaar op het basisonderwijs wordt dit onderzoek vaak betaald door de gemeente⁸. De gemeente heeft afspraken met onderzoekspraktijken. Elke gemeente heeft eigen regels en afspraken. Je vindt daarover informatie op de website van je gemeente of bij het sociaal loket van je gemeente. Als ouder moet je dit onderzoek zelf aanvragen. Wel is hierbij informatie van de school nodig over het lezen en spellen van je kind en over welke extra hulp je kind heeft gehad op school en wat daarvan het resultaat was.

Een onderzoek naar dyslexie duurt twee tot drie dagdelen. Het bestaat uit:

- bestuderen van de informatie van de basisschool
- een gesprek met het kind en de ouders of verzorgers
- een onderzoek van het kind
- bespreken van de resultaten van het onderzoek

Het onderzoek

Het onderzoek bestaat uit betrouwbare testen, vergelijkbaar met opdrachten en toetsen die het kind al kent van school. Er wordt vaak ook een onderzoek gedaan naar de intelligentie van het kind. Er wordt ook gekeken of je kind misschien andere problemen heeft, zoals rekenproblemen of adhd. Deze problemen komen vaak samen met dyslexie voor.

Bespreken van de resultaten

Het onderzoek eindigt met een gesprek met de ouders. Soms is het kind daarbij. Je krijgt de resultaten van het onderzoek te horen. De onderzoeker geeft ook adviezen voor de beste manier om je kind te ondersteunen, op school en thuis.

Je bepaalt als ouder zelf welke informatie je met de school deelt. De onderzoekspraktijk mag de resultaten alleen met school bespreken als jij daar toestemming voor geeft. De samenwerking tussen thuis, school en de dyslexiebehandelaar is belangrijk, dus deel de informatie die daarvoor nodig is.

Voorwaarden vergoeding dyslexieonderzoek door de gemeente

Onderzoek naar dyslexie wordt meestal vergoed door de gemeente als:

- Je kind nog op de basisschool zit en voor onderzoek is aangemeld vóór zijn 13e verjaardag.
- Je kind op school extra lees- en spellingbegeleiding heeft gehad met een betrouwbare methode.
- De lees- en spellingproblemen ernstig zijn: op school moeten de leesprestaties van het kind E(V)-scores zijn (bij de zwakste 10%) op drie opeenvolgende meetmomenten. Ook mogen de leesprestaties D(V)scores zijn (bij de laagste 20%), maar dan moeten de spellingprestaties E(V)-scores zijn (bij de zwakste 10%) op drie opeenvolgende meetmomenten.
- School en ouders denken dat het gaat om enkelvoudige ernstige dyslexie. Dat betekent dat er géén sprake is van andere problemen zoals adhd, autisme of sociaal-emotionele problemen. Of als een kind hiervoor al behandeling heeft gehad.

Voor het kunnen vaststellen of een kind dyslexie heeft of niet, is belangrijk dat de school een goed dossier bijhoudt met daarin:

- de toetsresultaten van je kind
- welke extra ondersteuning je kind heeft gehad
- hoe vaak die extra ondersteuning is gegeven en wat het resultaat hiervan is

De meeste kinderen gaan met de extra ondersteuning op school voldoende vooruit. Dan is er sprake van een leesprobleem en geen dyslexie. De school heeft zorgplicht en moet de extra ondersteuning geven.

De regels om voor vergoeding van dyslexieonderzoek in aanmerking te komen, kunnen verschillen per gemeente.

MEER WETEN?

Meer informatie over onderzoekspraktijken

Op de website van de gemeente waar je kind staat ingeschreven, vind je meer informatie over de vergoeding van dyslexieonderzoek en dyslexiezorg.

Als jij denkt dat je kind dyslexie heeft, maar de school denkt dat niet, mag je zelf een onderzoekspraktijk inschakelen. De diagnose dyslexie kan alleen gesteld worden door een gekwalificeerde hulpverlener. Die heeft daarvoor informatie van school nodig over het extra leesonderwijs dat het kind al gehad heeft.

Het komt voor dat kinderen onterecht een dyslexieverklaring krijgen van een niet-erkend instituut, of dat er niet goed genoeg is onderzocht of het lees- en spellingprobleem echt hardnekkig is.

Dit is namelijk een belangrijk kenmerk van dyslexie.

Controleer altijd of de hulpverlener die jouw kind onderzoekt de juiste kwalificaties heeft. Als er een andere oorzaak is voor de lees- en leerproblemen van je kind, helpt een dyslexieverklaring niet. De werkelijke oorzaak krijgt dan geen aandacht en wordt niet aangepakt.

Via www.nkd.nl, de website van het Nederlands Kwaliteitsinstituut Dyslexie, kun je adressen vinden van onderzoekspraktijken die zijn aangesloten bij het Kwaliteitsinstituut.

TIPS

Diagnose dyslexie en dyslexieverklaring

De hulpverlener die je kind onderzoekt, schrijft daarover een rapport. Als hij vaststelt dat je kind dyslexie heeft, voegt hij daar een dyslexieverklaring aan toe. In de dyslexieverklaring staat dat uit onderzoek is gebleken dat je kind dyslexie heeft. Er staat ook in welke problemen je kind door de dyslexie heeft en welke ondersteuning hij nodig heeft om op zijn niveau te kunnen leren.

Een dyslexieverklaring blijft geldig. Bewaar de dyslexieverklaring van je kind goed! Als een school of andere instantie erom vraagt, geef dan een kopie af. Je kunt het origineel natuurlijk wel laten zien, als ze dat willen.

In de loop van de jaren dat je kind naar de basisschool gaat, op de middelbare school en op een vervolgopleiding zit, zal de praktische informatie op de dyslexieverklaring over de ondersteuning wel veranderen. Om te bepalen welke aanpassingen je kind op verdere opleidingen nodig heeft en mag gebruiken bij examens, zijn vaak nieuwe testen nodig.

Dyslexieverklaringen worden nergens centraal opgeslagen. Als je de verklaring kwijt bent, dan kun je contact opnemen met de praktijk die hem heeft afgegeven. Meestal zijn er kosten aan verbonden om een nieuwe verklaring te krijgen.

Als de praktijk waar jouw kind de diagnose heeft gekregen niet meer bestaat, kan je nagaan wie de praktijk heeft overgenomen. Als je dat niet kunt vinden, kan het nodig zijn om opnieuw onderzoek te laten doen. Dat is kostbaar.

TIPS

Adviezen voor ondersteuning

Als blijkt dat je kind dyslexie heeft, geeft de hulpverlener ook adviezen over de manier waarop jullie daar thuis mee kunnen omgaan en over de manier waarop de school ondersteuning kan geven.

Bespreek met de hulpverlener, met je kind en met de school:

- wat de adviezen in de praktijk betekenen: wat kun je als ouders precies doen, wat kan je kind zelf doen, wat kan de school doen?
- of het thuis en voor het kind haalbaar is om de adviezen op te volgen. Zijn jullie bereid en in staat om de aanbevelingen op te volgen? Kun je als ouders de nodige tijd en aandacht opbrengen? Kan het kind het extra oefenen en de extra discipline aan?
- of het voor school haalbaar is om de adviezen op te volgen. Passen de aanbevelingen voor school bij het beleid en de mogelijkheden van de school? De school heeft wel een zogenaamde 'zorgplicht'. Dat betekent dat zij samen met jullie moeten zoeken naar de juiste oplossingen en ondersteuning voor je kind. Dit hoort bij de basisondersteuning die een school moet bieden.

Geef het aan als je iets niet begrijpt of als je denkt dat een advies niet op te volgen is. Het onderzoek is bedoeld om jullie verder te helpen en om je kind de ondersteuning te geven die het nodig heeft.

MEER
WETEN?

Meer weten over dyslexie?

Als je meer wilt weten over wat dyslexie precies is en wat de oorzaken zijn, kun je deze boeken lezen:

- Arga Paternotte en Nikki Oostewechel, ***Dyslexie en leesproblemen*** (2015) uit de serie Kinderpsychologie in praktijk (Lannoo Campus, 2015).
- Aryan van der Leij, ***Dit is dyslexie*** (2016), uitgegeven door Lannoo Campus.
- Tom Braams, ***Handboek Dyslexie*** (2019), uitgegeven door Boom.

Hoe op de basisschool wordt omgegaan met leesproblemen en dyslexie is beschreven in protocollen voor groep 1-2, groep 3, groep 4 en groep 5-8. Er is ook een protocol voor het speciaal basisonderwijs.

Meer informatie vind je op de eerder genoemde websites, ook over de ***Protocollen Leesproblemen en Dyslexie***:

- www.balansdigitaal.nl
- www.dyslexiecentraal.nl

4

29

Mijn kind met dyslexie

Voor de meeste kinderen heeft de dyslexie ook gevolgen voor hun welbevinden en zelfbeeld. Voordat de diagnose gesteld is, hebben ze vaak een moeilijke periode doorgemaakt. En veel extra moeten oefenen met lezen op school en thuis.

Je helpt je kind door te zorgen dat je begrijpt wat dyslexie is en te weten wat scholen voor kinderen met leesproblemen en dyslexie moeten doen. Het is ook belangrijk om te weten wat de dyslexie voor jouw kind betekent. Praat er regelmatig met je kind over. Wat vindt hij moeilijk door de dyslexie? Wat zijn de gevolgen van dyslexie voor zijn contacten met vriendjes en met de leerkracht? Hoe denkt hij over zichzelf? Zorg dat je kind weet dat de dyslexie bij hem hoort en dat het geen 'slechte eigenschap' is.

Dyslexie en kwaliteiten

Kinderen met dyslexie verschillen net zoveel van elkaar als andere kinderen. Een kind kan eigenschappen hebben die het makkelijker maken om met de dyslexie om te gaan. Als een kind lezen leuk vindt, zal hij uit zichzelf meer oefenen. En door oefenen gaat hij uiteindelijk beter en sneller lezen. Als een kind graag goed wil presteren, zal hij uit zichzelf harder werken. En als een kind nieuwsgierig is, zal hij uit zichzelf op zoek gaan naar de beste manier om te leren. Elk kind heeft kwaliteiten die hem zullen helpen op school. Je kunt je kind helpen om zijn eigen kwaliteiten te ontdekken en te ontwikkelen.

Deze kwaliteiten zijn voor kinderen met dyslexie extra helpend:

- doorzettingsvermogen; niet snel opgeven en extra tijd besteden aan opdrachten – ook als dat betekent dat je minder tijd hebt voor hobby's of uitrusten
- sociaal zijn; goed kunnen omgaan met mensen
- goed kunnen leren door dingen voor zich te kunnen zien
- goed kunnen leren door doen; door praktische opdrachten of door kennis te koppelen aan praktijk
- creativiteit; anders durven denken, probleemoplossend vermogen hebben en artistiek zijn

Het is belangrijk om aandacht te hebben voor alle kwaliteiten van je kind en voor zijn talenten. Hij kan niet heel goed lezen en heeft moeite met spelling, maar kan misschien wel heel goed tekenen, voetballen of zingen. Moedig je kind aan om zijn talenten te ontwikkelen en geef hem complimenten als hij zijn best doet.

Zoeken naar de juiste leerstrategie

Help je kind zijn kwaliteiten te ontwikkelen en te gebruiken. Daarnaast kun je hem helpen om te leren door met hem op zoek te gaan naar de juiste leerstrategieën. Een leerstrategie is de manier waarop je het leren aanpakt. We komen hier op terug in het hoofdstuk **Op zoek naar leerstrategieën en hulpmiddelen**.

Niet alleen dyslexie

Veel kinderen met dyslexie hebben daarnaast nog andere leer- of ontwikkelingsproblemen. Dit wordt comorbiditeit⁹ genoemd. Problemen die vaak samen met dyslexie voorkomen zijn:

- dyscalculie: ernstige problemen met rekenen en wiskunde
- ADHD: problemen met aandacht
- DCD: motorische stoornissen
- ernstige spraak-taalstoornissen
- autisme

Dyslexie komt voor bij alle intelligentieniveaus. Het kan dus ook voorkomen bij kinderen met een lichte verstandelijke beperking of bij hoogbegaafde kinderen.

Elk probleem heeft een eigen aanpak. Het is belangrijk om het te zien als er meer speelt dan alleen dyslexie en om ook de andere problemen aan te pakken. Soms is het nodig om eerst het andere probleem te behandelen, voordat je kind goed geholpen kan worden met zijn leesproblemen.

9

Comorbiditeit betekent dat iemand verschillende stoornissen of aandoeningen heeft, die vaker samen met elkaar voorkomen. Dat kan bijvoorbeeld komen doordat de oorzaken van de problemen op elkaar lijken.

5

33

Hoe kan de school helpen bij dyslexie

10

Compenseren betekent 'goedmaken'. Compenserende maatregelen verminderen de belemmeringen die je kind door de dyslexie heeft.

11

Dispenseren betekent 'vrijstellen'. Dispenserende maatregelen betekenen dat je kind een taak niet meer hoeft uit te voeren of dat hij daarop een andere beoordeling krijgt.

Een school mag een kind niet weigeren vanwege een beperking. Dus ook niet vanwege leesproblemen of dyslexie. De school moet zorgen voor aanpassingen waardoor het kind onderwijs kan volgen dat past bij zijn mogelijkheden. Dit noemen we de zorgplicht van de school. Ondersteuning bij leesproblemen hoort bij de basiszorg die een school moet bieden.

Alleen als die aanpassing echt te veel vraagt van de school, mag de school weigeren. Dit is geregeld in de Wet Gelijke Behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz). De school mag de leerling dan niet uitschrijven, maar is verplicht om samen met de ouders en de leerling te zoeken naar een passende plek. Dat is geregeld in de Wet Passend Onderwijs.

De manier waarop de school je kind kan ondersteunen, is beschreven in de **Protocollen Leesproblemen en Dyslexie**. Er zijn protocollen voor groep 1-2, voor groep 3, voor groep 4 en voor groep 5-8. Je kunt de leerkracht van je kind of de zorgspecialist op school vragen of zij de protocollen kent en gebruikt.

Er bestaan aanpassingen voor kinderen met dyslexie. Tot en met groep 4 worden de aanpassingen niet ingezet. Het is belangrijk dat kinderen eerst zo goed mogelijk leren lezen en schrijven. Daarom kan de leerkracht of de zorgspecialist ook in de bovenbouw afraden om aanpassingen te gebruiken. Overleg altijd met de school, de zorgspecialist en eventueel de behandelaar van je kind voordat je hulpmiddelen gaat gebruiken.

Er zijn twee soorten aanpassingen:

- compenserende¹⁰ aanpassingen; deze zijn bedoeld om de problemen die je kind door de dyslexie heeft, weg te nemen. Denk aan: meer tijd voor toetsen, mondelinge toetsen in plaats van schriftelijke toetsen, teksten in groter lettertype bij toetsen, computer gebruiken in plaats van met de pen schrijven.
- dispenserende¹¹ aanpassingen; deze zijn bedoeld om aan kinderen met dyslexie minder hoge eisen te stellen dan aan kinderen zonder dyslexie. Voorbeelden zijn: voorleesbeurten overslaan, spellingfouten minder zwaar meerekenen, minder boeken lezen.
- Alle compenserende en dispenserende aanpassingen die zijn afgesproken voor jouw kind, worden beschreven in het leerlingdossier.

Compenserende maatregelen

Er zijn verschillende compenserende maatregelen mogelijk. De meest voorkomende compenserende maatregelen zijn:

- extra tijd voor toetsen en opdrachten
- voorlezen van teksten
- gebruiken van de computer om te schrijven, met spellingcontrole

In het hoofdstuk over hulpmiddelen vind je meer informatie over gesproken boeken en software voor leerlingen met dyslexie.

Dispenserende maatregelen

Er zijn voor de meeste dispenserende maatregelen geen standaardregels, je kind heeft daar geen recht op. De school bepaalt, in overleg met het kind en de ouders, welke vrijstellingen verleend worden.

Bedenk bij dispenserende maatregelen, dat ze bij de behoefte van jouw kind moeten passen. En denk daarbij ook aan wat je kind later nodig zal hebben: om naar de middelbare school te gaan, om later het eindexamen te halen, bij een vervolgopleiding, bij zijn beroepskeuze of in het dagelijks leven.

6

37

Communiceren met school

Je kunt je kind het beste helpen als je dat samen met school doet. Maak altijd kennis met de leerkracht van je kind, ook in de bovenbouw. Maak ook kennis als er geen problemen zijn en als je geen problemen verwacht. Als je in een rustige tijd contact hebt gelegd met de leerkracht, is het gemakkelijker om haar op te zoeken als er toch problemen komen of als je je zorgen maakt.

Zorg dat je op de hoogte bent van het beleid van de school op het gebied van leesproblemen en dyslexie. Je vindt daarover informatie in de schoolgids en op de website van de school.

In de **Protocollen Leesproblemen en Dyslexie** vind je veel informatie over wat je van de school mag verwachten bij het leesonderwijs. Daarin staat ook beschreven welke extra ondersteuning de school kan geven en wat er moet gebeuren als de extra ondersteuning niet voldoende is.

Vraag aan de leerkracht van je kind of zij de protocollen kent. Vraag hoe ze er in de praktijk mee werkt.

TIPS

Praktische tips voor communicatie

- Zorg voor een goed moment voor gesprekken met de leerkracht; maak een afspraak of geef bij een ouderavond aan dat je extra tijd nodig hebt voor een gesprek omdat je kind leesproblemen of dyslexie heeft.
- Leg uit hoe belangrijk de problemen van je kind voor je zijn. Er kunnen ook andere zaken spelen, zoals gedragsproblemen of problemen thuis. Maar dat betekent niet dat er geen aandacht of hulp voor de dyslexie hoeft te zijn. Blijf in het gesprek bij dit onderwerp. Als blijkt dat er andere onderwerpen te bespreken zijn, maak daar dan een aparte afspraak voor.
- Luister goed naar wat de leerkracht zegt en herhaal dit in je eigen woorden. Zo kun je controleren of je goed begrijpt wat zij gezegd heeft. Vraag naar uitleg over moeilijke woorden, afkortingen of vaktermen. De leerkracht is de hele dag bezig met school, zij vindt sommige woorden heel gewoon. Dat jij ze niet kent, betekent niet dat je dom bent.
- Als ouder ken jij je kind het beste. De leerkracht heeft verstand van onderwijs en van haar vak. Jullie hebben elkaar nodig om je kind de beste begeleiding te geven.
- Jij bent niet minder dan de leerkracht. Jullie hebben elkaar nodig om je kind te helpen. Vertrouw erop dat zij ook het beste met jouw kind voorheeft en leer van haar deskundigheid en ervaring met leerlingen met leesproblemen en dyslexie.
- Als blijkt dat de leerkracht niet zoveel over dyslexie weet, vraag dan of je er iets over mag vertellen. Jij weet in elk geval het beste wat dyslexie voor jouw kind betekent.
- Stel geen onredelijke eisen en doe geen beloften die je niet na kunt komen. Bekijk samen wat haalbaar is, op school en thuis. Als je een afspraak maakt, spreek dan ook direct een vervolg af. Bijvoorbeeld: 'We zullen vanaf nu elke dag thuis 10 minuten lezen. Op school gaan jullie 3 keer per week extra oefenen. Na de volgende voortgangstoets bel je ons om te bespreken hoe hij het gemaakt heeft.'
- Als een gesprek met een leerkracht moeilijk verloopt, vraag dan of er een derde bij kan komen. Dat kan de zorgspecialist zijn of een andere leerkracht. Je kunt ook zelf iemand meenemen, zoals een vriendin of familielid.
- Noteer de afspraken die tijdens het gesprek gemaakt zijn en herhaal deze aan het eind van het gesprek. Stuur de afspraken na afloop via de mail naar iedereen die bij het gesprek was.

7

41

Omgaan met dyslexie in groep 5 - 8

Dyslexie zal altijd een rol spelen in het leven van je kind. Hoe groot die rol is, hangt af van allerlei zaken, zoals de ernst van de dyslexie, de mate waarin lezen belangrijk is voor de school- en beroepskeuze van je kind en hoe belangrijk lezen is voor de vrijetijdsbesteding van je kind.

Het is altijd belangrijk om goed te weten wat dyslexie betekent voor jouw kind. Het is ook belangrijk om te weten waarmee en hoe je je kind het beste kunt ondersteunen. Je kind ontwikkelt zich op alle gebieden en dus ook in het lezen, schrijven en begrijpen van geschreven teksten. Blijf daarom praten over dyslexie en over wat dat voor je kind betekent. Praten met andere kinderen en volwassenen met dyslexie en met andere ouders kan helpen.

Zorgen bespreken

Laat op school je betrokkenheid merken. Als je je zorgen maakt over hoe je kind zich voelt of gedraagt of over zijn schoolresultaten, bespreek dat dan op school. Laat je kind merken dat je er voor hem bent.

De meeste basisscholen geven vanaf groep 6 regelmatig huiswerk mee naar huis. Zo kunnen leerlingen leren zelfstandig thuis te leren en huiswerk te plannen. Je kunt je kind helpen om huiswerk te maken door:

- te zorgen dat hij een rustige plek heeft om te werken
- hem te helpen om huiswerk te plannen
- hem te helpen om te zoeken naar de manier om te leren die het best bij hem past
- hem te helpen om te zoeken naar (voor hem handige) hulpmiddelen bij het leren

Oefenen met lezen helpt. Voorlezen en luisteren naar luisterboeken is goed voor de woordenschat van je kind en maakt lezen gemakkelijker. We komen later nog terug op het zoeken naar leerstrategieën en hulpmiddelen.

Moeite met lezen, spellen en leren komt **niet** door luiheid of onwil. Net als andere kinderen is jouw kind waarschijnlijk wel eens lui of heeft hij soms geen zin om zijn best te doen. Dat mag, het hoort bij de normale ontwikkeling. Stimuleer en beloon hem als hij wel werkt – ook als de resultaten tegenvallen. Houd er rekening mee dat taken waarbij je moet lezen of schrijven voor jouw kind meer inspanning kosten dan voor andere kinderen.

In de loop van de basisschool wordt je kind steeds zelfstandiger. Help hem om naar die zelfstandigheid toe te groeien, ook door hem los te laten. Fouten maken mag. Stimuleer hem om ook in het dagelijks leven oplossingen te vinden voor problemen met lezen en spelling.

TIPS

Praktische tips voor omgaan met dyslexie

- Moedig je kind aan om met de leerkracht te praten over opdrachten en toetsen, zeker als het resultaat tegenvalt. Een onvoldoende resultaat betekent niet dat hij het niet kán. Het betekent dat hij het nog niet op de juiste manier doet. Door de toets te bespreken, wordt het voor het kind duidelijk wat hij een volgende keer anders kan doen. En het geeft de leerkracht de gelegenheid om te zien dat de leerling gemotiveerd is. Soms blijkt ook dat een kind mondeling de stof wel heel goed beheerst. Toetsen mondeling afnemen kan dan een goede oplossing zijn.
- In de bibliotheek werkt altijd iemand die veel weet over dyslexie. Die kan helpen met het uitzoeken van boeken die geschikt zijn voor je kind. De openbare bibliotheek heeft meestal ook een Makkelijk Lezen Plein, waar boeken staan die geschikt zijn voor lezers met leesproblemen of dyslexie.
- Luisterboeken zijn er op CD, maar ook in apps zoals de LuisterBieb van de openbare bibliotheek, of streamingdiensten zoals Storytel.

MEER WETEN?

Cursussen voor ouders

Er zijn cursussen voor ouders van kinderen met dyslexie. Sommige cursussen zijn gericht op het begeleiden van kinderen bij het leren van een vreemde taal, andere voor het begeleiden van je kind op school. De specialist die je kind heeft onderzocht kan hier vaak meer informatie over geven en is vaak bekend met het aanbod in jouw regio.

Heeft jouw kind veel last van bijvoorbeeld faalangst of zich minder voelen door zijn leesprobleem of dyslexie, en wil je als ouder advies over hoe hiermee om te gaan? Dan kun je terecht bij het sociaal loket van de gemeente. Zij kunnen ook adviseren over cursussen of trainingen voor kinderen zelf.

Meer informatie vind je op de eerder genoemde websites: www.dyslexiecentraal.nl en www.balansdigitaal.nl. Ook de behandelaar kan je adviezen geven.

Wat betekent dyslexie voor mijn kind

Je kind kan zich het best ontwikkelen, als het zichzelf goed kent. Dat geldt voor alle kinderen, en zeker voor kinderen met een beperking zoals dyslexie. Het is belangrijk om goed te weten wat de dyslexie voor invloed heeft op je kind en hoe het kind het beste kan functioneren mét de dyslexie, die bij hem hoort. Een kind kan goed omgaan met dyslexie als hij weet:

- wat moeilijk voor hem is en dat dit nu eenmaal bij zijn dyslexie hoort
- dat hij zich door zijn dyslexie niet tegen laat houden om te bereiken wat hij wil
- wat zijn kwaliteiten zijn, en dat die belangrijk zijn
- dat hij niet anders behandeld wordt dan een ander
- dat hij geaccepteerd wordt zoals hij is
- dat hij zich vaak meer moet inspannen dan een ander, voor hetzelfde resultaat
- dat het niet erg is om fouten te maken
- dat hij zich niet hoeft te schamen voor zijn dyslexie

Help je kind om over zijn dyslexie te praten. Door dit thuis veilig te oefenen, zal het makkelijker voor hem zijn om erover te praten als er op school naar gevraagd wordt. Het is ook goed als hij uit zichzelf over zijn dyslexie kan vertellen.

8

**Op zoek naar
leerstrategieën en
hulpmiddelen**

We hebben het al een paar keer genoemd: het is belangrijk om te weten wat dyslexie voor jouw kind betekent. Dit helpt je om je kind te ondersteunen en om samen met je kind de beste leerstrategieën en hulpmiddelen te vinden.

Een leerstrategie is een manier om te leren. Er zijn verschillende manieren. Voorbeelden zijn: samenvattingen maken, mindmaps maken, flashcards gebruiken.

Een hulpmiddel is een product dat je kind kan helpen met leren of bij het maken van opdrachten. Er zijn bijvoorbeeld verschillende hulpmiddelen die tekst omzetten naar spraak, zodat je kind naar teksten kan luisteren.

Niet elk kind met dyslexie wil gebruik maken van zo'n hulpmiddel. Het wil misschien geen uitzondering zijn in de klas, of het wil 'gewoon' zelf lezen. Leg het kind uit, dat de dyslexie bij hem hoort. Een hulpmiddel gebruiken bij dyslexie is net als een bril opzetten als je slechte ogen hebt. Tegen een kind dat verziend is, zeg je toch ook niet: 'Kijk gewoon zonder bril, dat doe ik ook'?

Soms heeft de school al een keuze gemaakt voor bepaalde hulpmiddelen. Als dat niet zo is, kun je zelf op zoek gaan. Bij het uitzoeken van het juiste programma kijk je naar:

- Wat vindt je kind precies moeilijk door de dyslexie?
- Waar wil je kind het programma voor gebruiken; voor school of huiswerk, of om te oefenen?
- Wordt er op school al een programma gebruikt?
- Mag je kind zijn eigen laptop gebruiken op school? Of heeft hij een usb-stick met een programma nodig, dat op de schoolcomputer kan worden gebruikt.

Veel schoolboeken zijn voor leerlingen met een dyslexieverklaring in een gesproken versie verkrijgbaar, bijvoorbeeld bij Dedicon. Deze boeken kunnen afgespeeld worden met een apparaat, de daisyspeler, of met gebruik van software op de computer. De school betaalt voor de huur van de aangepaste boeken voor een kind met een dyslexieverklaring.

Er bestaat ook tekst-naar-spraak-software, waarmee teksten worden voorgelezen door een computerstem. De leerling kan hiermee teksten van internet, toetsvragen en opdrachten, teksten in Word of gescande teksten omzetten naar spraak. Er is gratis eenvoudige software beschikbaar. Je kunt ook software kopen met meer mogelijkheden.

Voor spellingproblemen kan je kind een tekstverwerkingsprogramma met spellingcontrole gebruiken, of andere software.

Voor lezen, schrijven en studeren bestaan uitgebreide voorlees- en spellingprogramma's. Er zijn verschillende programma's, met verschillen in mogelijkheden en in prijs. Voor de basisschool en het vmbo heeft je kind een minder uitgebreid pakket nodig dan als hij naar het vwo gaat. Houd bij de aanschaf rekening met de toekomstige studieplannen en mogelijkheden van je kind.

Er zijn ook programma's die álle leerlingen kunnen helpen bij het leren, bij het plannen en het maken van huiswerk. Er bestaan bijvoorbeeld overhoorprogramma's, waarin je zelf leerstof kunt invoeren. Vaak zijn er al complete overhoorlijsten, horend bij een lesmethode, beschikbaar. Een bekend programma is Wrts.

Door een typecursus leert je kind sneller en beter typen. Het haalt misschien niet de snelheid die nodig is voor het typediploma, maar het diploma is niet het doel. Het doel is dat je kind sneller typt en een beter leesbare tekst schrijft. Daardoor heeft hij meer tijd om bezig te zijn met de inhoud van de tekst. Er zijn speciale typecursussen voor mensen met dyslexie. Het is vaak handig als je kind al leert typen op de basisschool.

Onderzoek welke hulpmiddelen geschikt zijn voor jouw kind. Ga eerst op zoek naar gratis hulpmiddelen, zoals software en apps. Als je goed weet waar je kind behoefte aan heeft, kun je overwegen om extra mogelijkheden aan te schaffen. Je kunt programma's vaak uitproberen, bijvoorbeeld in de bibliotheek of door een proefversie aan te vragen. Werk samen met andere ouders, je kunt samen producten aanschaffen of elkaar tips geven.

Overleg altijd met de school over wat mogelijk is tijdens de lessen. Houd er rekening mee dat het op de basisschool belangrijk is dat je kind zo goed mogelijk leert lezen en spellen, voordat hij hulpmiddelen gebruikt.

TIPS

Praktische tips leerstrategieën

Als ouder heb je je eigen leerstrategie, die je zelf op school en daarna hebt gebruikt. Zoals samenvattingen maken, flashcards gebruiken of je laten overhoren. Als dat goed voor jou werkte, draag je het graag over aan je kind. Dat kan voor hem ook goed werken, maar het kan ook leiden tot strijd. Samen zoeken naar manieren om te leren die passen bij je kind, kan beter werken dan eindeloos overhoren op 'jouw' manier.

Uit onderzoek blijkt dat vaker korte periodes leren beter werkt dan langere periodes. Dus liever 3 keer 20 minuten dan 1 keer een uur.

Gebruik van kleur, plaatjes, filmpjes, verhaaltjes, bewegingen of ervaringen kan helpen. Ga samen met je kind op zoek naar de beste leerstrategie.

Voorbeelden:

- Maak eens een mindmap, op internet kun je voorbeelden vinden.
- Ga naar een museum met informatie over het onderwerp waar je kind op school mee bezig is.
- Zoek samen filmpjes op internet.
- Bekijk het digitale materiaal van de lesmethode. Vaak hoort bij een lesmethode materiaal dat op school niet gebruikt wordt. Het kan een goede manier zijn om de stof te begrijpen en leren. Vraag de leerkracht om de inloggegevens, als je die niet hebt gekregen.

TIPS

Praktische tips hulpmiddelen

- Ga op zoek naar andere ouders van kinderen met dyslexie, op de school van je kind, in je omgeving, via Oudervereniging Balans of via internet.
- Als de school niet voldoende hulpmiddelen biedt en je hebt niet genoeg geld om zelf software of een laptop voor je kind aan te schaffen, ga dan op zoek naar ondersteuning via de gemeente of bijvoorbeeld Stichting Leergeld, www.leergeld.nl.

MEER
WETEN?

Meer informatie over hulpmiddelen en leerstrategieën

Via de website www.dyslexiecentraal.nl vind je meer informatie over hulpmiddelen thuis en op school en de verschillende leveranciers. En ook over leerstrategieën.

Er zijn grote verschillen tussen hulpmiddelen, zowel in mogelijkheden als in prijs. Het is zonde als een hulpmiddel dat veel geld heeft gekost (terwijl er vaak ook veel moeite is gestoken in het leren gebruiken) uiteindelijk niet wordt gebruikt. Laat je goed adviseren en overweeg zorgvuldig.

9

**Ik heb dyslexie -
leerlingen aan het
woord**

Opmerking: de foto's die bij dit hoofdstuk horen, zijn in deze printvriendelijke versie niet weergegeven. De versie met foto's kun je inzien op www.balansdigitaal.nl. Verder is er een gedrukte brochure gemaakt van deze leidraad. Deze is verkrijgbaar tijdens de bijeenkomsten in de Balans Dyslexietour (2019/2020).

Dyslexie, wat heb ik nodig?

Welke tips hebben kinderen en jongeren met dyslexie zelf voor leerkrachten, ouders en andere kinderen met dyslexie? De citaten in dit hoofdstuk komen uit het tijdschrift BalansKIDS en uit de film *Dyslexie, wat heb ik nodig?* van Balans (2019).

De film kun je vinden op www.balansdigitaal.nl > zoeken op 'film wat heb ik nodig'.

Tyche

groep 8

56

**Wat ik het stomste vond,
is dat ik in groep 4 boekjes kreeg
om maan, roos, vis opnieuw te leren.
Die heb ik bij de kleuters al gehad.**

Ik moest buddylezen op school
met een leerling uit een hogere klas.
Ik vond er geen bal aan.
Maar ik denk wel
dat het geholpen heeft.

Boran

10 jaar, groep 7

58

Het is extra hard oefenen en werken voor mij. Spelling vind ik nog steeds heel lastig en stom.

Als ik daar verdrietig over ben ga ik op mijn bed liggen en komt Sepp, mijn hond en beste vriend, mij knuffelen.

Alle werkboeken op school zitten in de computer. Dat is handig. Soms zet ik dan stiekem een muziekje aan tijdens het werken op de computer. Dat werkt extra fijn.

10

**Remedial teaching,
behandeling en
coaching**

61

Het is mogelijk dat je kind, ondanks de ondersteuning die hij op school en thuis krijgt, er niet in slaagt goede resultaten te halen. Daar kunnen veel verschillende oorzaken voor zijn, zoals:

- Je kind heeft door zijn dyslexie erg veel moeite met bepaalde taken, zoals technisch lezen of begrijpend lezen.
- Je kind heeft door andere problemen moeite met andere taken, zoals studievoordigheden of het gebruiken van ondersteunende technologie.
- Je kind heeft sociaal-emotionele of psychische problemen, zoals faalangst, depressiviteit of onverklaarde buikpijn.

Veel scholen bieden remedial teaching en soms een vorm van coaching aan.

Een andere mogelijkheid is om zelf, buiten schooltijd, remedial teaching of coaching te regelen. Er zijn remedial teachers en coaches of therapeuten met een particuliere praktijk. Je huisarts of de gemeente kan je vertellen waar je hulp kunt vragen. Deze hulp wordt voor jongeren tot 18 jaar soms vergoed door de gemeente.

Hulp bij huiswerk en leren

Je kunt hulp inschakelen om je kind te helpen met studievoordigheden en met de juiste hoeveelheid tijd besteden aan huiswerkopdrachten en leren. Er bestaan verschillende vormen van huiswerkbegeleiding, ook voor leerlingen van de basisschool. Waar je voor kiest, hangt af van de behoefte van je kind en je persoonlijke voorkeur, maar ook van je financiële mogelijkheden.

Behandeling van dyslexie

Er bestaan behandelvormen voor dyslexie. Er zijn behandelingen waarvan door wetenschappelijk onderzoek bewezen is dat ze kunnen helpen. Dit zijn behandelingen die zich richten op de taak zelf, dus op het lezen en spellen of op de onderliggende processen in de hersenen.

Er zijn ook behandelmethoden waar nog geen wetenschappelijk onderzoek naar gedaan is, of die niet onderbouwd kunnen worden door wetenschappelijk onderzoek. Dat zijn bijvoorbeeld: training van de ogen, speciale brillen, beelddenken, sensomotorische training.

TIPS

Praktische tips behandeling

Natuurlijk wil je als ouder je kind helpen. En misschien denk je: 'Baat het niet, dan schaadt het niet. Ik kan zo'n speciale bril of die visolie-tabletten toch proberen?' Bedenk wel: het kost tijd en geld. En dat zou je ook aan andere dingen kunnen besteden, zoals samen met je kind zoeken naar de juiste leerstrategie, of de aanschaf van tekst-naar-spraaksoftware, of huiswerkbegeleiding in een erkend instituut.

Voor je kind kan een behandeling die niet helpt, een slechte ervaring zijn. Dat is niet goed voor zijn zelfbeeld en zelfvertrouwen. En het kan betekenen dat hij een volgende keer geen hulp meer wil aannemen.

Een goede behandeling betekent dat:

- het bewezen is dat de behandeling helpt
- de behandeling gegeven wordt door iemand met de juiste opleiding en ervaring
- je kind en jij een goede relatie kunnen opbouwen met de behandelaar
- met je kind en jou samen vooraf is vastgesteld wat het doel en de planning van de behandeling is

MEER
WETEN?

Meer informatie over betrouwbare behandelmethoden

Voor informatie over betrouwbare behandelmethoden kun je terecht op de websites dyslexiecentraal.nl en balansdigitaal.nl.

Het Nederlands Kwaliteitsinstituut Dyslexie (NKD) heeft een kwaliteitskeurmerk ontwikkeld voor onderzoekspraktijken en behandelaren. Meer informatie over het keurmerk en namen van betrouwbare praktijken en behandelaren vind je op www.nkd.nl.

Voordat een praktijk of behandelaar het keurmerk van het NKD krijgt, wordt een onderzoek gedaan naar onder andere:

- de opleiding van de medewerkers van de praktijk
- de tijd tussen aanmelding, onderzoek en start van de behandeling
- de samenwerking tussen de medewerkers van de praktijk
- de manier waarop het onderzoek en de behandeling gedaan wordt
- samenwerking met scholen
- communicatie met ouders

Behandeling van dyslexie

Behandeling voor dyslexie kan de dyslexie niet 'genezen'. De behandeling is erop gericht om de leerling met dyslexie te leren lezen en schrijven zoals past bij zijn leeftijd en intelligentie.

Er zijn binnen de dyslexiecentra verschillende behandelvormen.

- De behandeling kan zich richten op de taken zelf, dit wordt een *ortho-didactische benadering* genoemd.
- De behandeling kan ook meer gericht zijn op de onderliggende processen in de hersenen. Dat noemen we de *psycho-linguïstische benadering*.

11

67

Naar de middelbare school

12

De verschillende schooltypes zijn: praktijkonderwijs, vmbo, havo, vwo.

Je kind kan naar een school gaan waar verschillende niveaus mogelijk zijn. Dan zal het in een brugklas terechtkomen.

Na de brugklas wordt definitief besloten welk schooltype je kind zal volgen.

13

Elke middelbare school heeft een zorgcoördinator. Die is er verantwoordelijk voor dat leerlingen met extra behoefte aan ondersteuning herkend worden en dat ze deze ondersteuning ook werkelijk krijgen.

Noten 14 en 15 op de rechterpagina

Bij de keuze van een school voor voortgezet onderwijs kan de dyslexie van je kind een rol spelen. Hoe belangrijk die rol is, is voor iedereen verschillend. Je hebt net als andere ouders ook te maken met:

- Welk schooltype¹² is geschikt voor mijn kind?
- Op welke school voelt mijn kind zich prettig tussen de andere kinderen?
- Welke school is praktisch gezien geschikt voor mijn kind?

Daarnaast kijk je voor een kind met dyslexie ook naar:

- Hoe gaat de school om met de ondersteuning voor kinderen met dyslexie? We besteden later nog meer aandacht aan de mogelijkheden voor ondersteuning.
- Welke mogelijkheden zijn er om de kwaliteiten van je kind verder te ontwikkelen? Denk aan een school met extra aandacht voor sport, creativiteit of praktisch onderwijs.

Hoe kun je de juiste school kiezen?

- Bezoek, samen met je kind, open dagen. Bedenk dat de school zijn best doet om zich zo goed mogelijk te presenteren. Belangrijk is: wát wil deze school graag laten zien? De mooie gymzaal? De aardige leerkrachten? De sociale activiteiten?
- Maak een aparte afspraak met de zorgcoördinator¹³, dyslexiecoach¹⁴ of remedial teacher¹⁵ van de school. Zij kunnen je vertellen welke ondersteuningsmogelijkheden de school biedt voor je kind met dyslexie.
- Bestudeer de website van de scholen, je vindt daar vaak meer informatie over het dyslexiebeleid.
- Praat met andere ouders en oudere kinderen met dyslexie over de scholen.

Bij het zoeken van de juiste school helpt het, als je weet wat dyslexie voor je kind betekent. Het is belangrijk om daarover steeds in gesprek te blijven met je kind. De overgang naar de middelbare school is een grote verandering. Je kind zal in deze periode ook veranderen.

Het helpt ook als je weet wat de school zou kunnen doen om je kind te ondersteunen en welke soort ondersteuning voor jouw kind belangrijk zou kunnen zijn.

Ga hierover ook in gesprek met de basisschool, met de huidige leerkracht van je kind. Zij weet precies welke ondersteuning je kind nu krijgt en waar hij behoefte aan heeft.

14

Een dyslexiecoach helpt leerlingen met dyslexie bij de sociaal-emotionele ontwikkeling en bij de manier waarop ze in het dagelijks leven omgaan met hun dyslexie.

15

Een remedial teacher helpt leerlingen met leerproblemen om te leren, door extra oefenen en door te zoeken naar een geschikte aanpak voor het aanleren van de leerstof.

TIPS

Praktische tips schoolkeuze

- Op welk schooltype je kind past, is afhankelijk van zijn intelligentie, zijn motivatie om te leren en zijn schoolprestaties tot nu toe. Het is niet afhankelijk van zijn dyslexie. Er zijn ondersteunende maatregelen op school waardoor je kind, ondanks de dyslexie, het niveau moet kunnen halen dat bij hem past.
- Het advies voor de middelbare school is gebaseerd op de inschatting van de leerkracht en op een onafhankelijke toets, zoals de Cito-eindtoets. Het is mogelijk om een kind met een dyslexieverklaring een aangepaste toets te laten maken. Dit moet ruim van tevoren geregeld worden, bespreek dit aan het begin van het schooljaar in groep 8.
- Als je kind op de basisschool goede ondersteuning heeft gehad, kan het lijken alsof het weinig hinder heeft van zijn dyslexie. Zorg dat het ook op de nieuwe school een goede start maakt door een goede voorbereiding. Als je pas bij het eerste rapport merkt dat de dyslexie tot problemen leidt, heeft je kind al een achterstand opgelopen.

In een kennismakingsgesprek met de middelbare school kun je vragen stellen zoals:

- Gebruikt de school het dyslexieprotocol, mag ik dat bekijken?
- Hoe is het overleg met de basisschool geregeld, hoe is de overdracht?
- Welke hulpmiddelen ondersteunt de school, zijn dit dezelfde als op de basisschool?
- Welke ondersteuning krijgt een leerling met dyslexie op deze school in de praktijk?

MEER
WETEN?

Meer weten over schoolkeuze

Op de website van Oudervereniging Balans vind je een checklist voor ouders van kinderen met een speciale onderwijsbehoefte bij de schoolkeuze.

Kijk op www.balansdigitaal.nl en gebruik zoekwoord *Checklist schoolkeuze*.

Afsluiting

Ouders of verzorgers zijn altijd belangrijk in het leven van hun kinderen. Als kinderen problemen hebben met lezen en schrijven, hebben de ouders een extra taak. Kinderen met leesproblemen of dyslexie kunnen emotionele problemen krijgen doordat zij, in elk geval voordat de diagnose gesteld wordt, niet kunnen voldoen aan de verwachtingen die de leerkracht van ze heeft. Ook met de diagnose kunnen kinderen het moeilijk hebben. Ze zijn anders dan anderen, lopen tegen vooroordelen of misvattingen over dyslexie aan en moeten altijd extra hard werken om voldoende resultaten te halen.

Als ouder kan je het ook moeilijk hebben met de leesproblemen of dyslexie van je kind. Misschien vind je, dat je kind 'gewoon beter zijn best moet doen' of voel je je schuldig omdat je weet dat de aanleg voor dyslexie erfelijk is. Meer kennis over wat dyslexie is, wat het betekent voor je kind, wat je als ouder kunt doen en hoe je hem kunt ondersteunen, helpt.

Deze brochure is bedoeld voor alle ouders en verzorgers van kinderen met leesproblemen of dyslexie. Geen kind is hetzelfde en er zijn grote verschillen in de manier waarop scholen omgaan met leerlingen met leesproblemen of dyslexie. We hopen dat we met deze brochure handvatten geven om je te helpen je kind te ondersteunen, en om je op weg te helpen de samenwerking met school aan te gaan.

Heb je na het lezen van deze leidraad nog vragen, neem dan contact op met BalansAdvies. Het telefoonnummer en de openingstijden vind je op www.balansdigitaal.nl